

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ"ו תמוז התשפ"ו

חולין ע"ב – טומאת עובר מת, טומאת עובר בשחיטת אמו, ומגע בית הסתרים

שאלות:

1. האם יולדת נטמאת בטומאת מת, ביציאת עובר מת?

המקור לטומאת עובר מת בבטן

- הגמרא מבררת למה לפי רבה העובר המת במעי אמו מטמא את המיילדת שנגעה בו, הרי הוא בלוע בתוך הרחם, וביחד עם היד של המיילדת זה כמו המקרה של שתי טבעות? רבה משיב שהעובר שונה מטבעת בלועה משום ש"סופו לצאת" (הוא עומד להיוולד ולהיפלט מהגוף), ולכן הדין שלו הופקע מדין טומאה בלועה. אבל הגמרא שואלת שגם טבעת סופה לצאת?
לכן רבא מביא את דברי רב יוסף בשם שמואל: שטומאת המיילדת שנגעה בעובר מת בתוך הרחם היא גזירה מדרבנן והיא טמאה אפילו לדברי רבי ישמעאל שסובר שמהתורה עובר מת בבטן אמו טהור.
הסיבה היא חכמים גזרו טומאה על המיילדת שמא הוולד המת יוציא את ראשו מחוץ לפרוזדור הרחם (שאז הוא נחשב כילוד גמור שמטמא מהתורה), והמיילדת שנוגעת בו לא תשים לב ותחשוב שהיא טהורה מפני שהוא עדיין בתוך גוף האם. חכמים לא גזרו על האם עצמה, מפני שהיא מרגישה בעצמה מתי יוצא ראש הוולד. אבל היא לא תספיק להזהיר את המיילדת, מפני שהיא טרודה בכאבי הלידה שלה.
- רבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שעובר מת בבטן דינו מהתורה, אבל הם נחלקו:
 - לפי רבי ישמעאל (טהור): שנאמר בפרשת טומאת מת: "וְכָל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה". המילה "שדה" (מקום גלוי) באה למעט ולהוציא עובר הטמון במעי אמו, שהוא טהור לגמרי מהתורה.
 - רבי עקיבא לומד מהפסוק הזה "על פני השדה" לרבות טומאת "גולל ודופק" (כיסוי הקבר ודופנו), בעוד שרבי ישמעאל סובר שדין גולל ודופק הוא הלכה למשה מסיני.
 - רבי עקיבא: חולק וסובר שעובר במעי אמו טמא מהתורה, שנאמר: "הַנִּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ אָדָם" – כלומר בתוך אדם אחר, הכוונה לעובר מת במעי אמו. והוא לא סובר את הדין של טומאה בלועה וטהרה בלועה. והאם שבהריון טהורה בגלל שזה מגע בית הסתרים. רבי ישמעאל לומד מהפסוק הזה "הַנִּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ אָדָם" שרביעית דם שבאה מן המת מטמאת באוהל (כי הדם הוא הנפש, וחיי האדם תלויים ברביעית לוג של דם). ורבי עקיבא לומד שרביעית דם מטמאת מפסוק אחר "על כל נפשות מת לא יבא", שמיעוט רבים ("נפשות") מלמד שאפילו רביעית דם שהצטברה משני מתים שונים מטמאת.

2. בני שחט בהמה שצומת הגידים שלה שבור והיא טריפה, האם הבהמה מטמאת?

טומאת עובר בשחיטת אמו

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ המשנה מביאה אבחנה בדין עובר שהוציא יד מהרחם והיא נחתכה, בתלות בשאלה מתי נחתכה היד:

- אם העובר הוציא את היד מחוץ לרחם, וחתכו את היד, ורק אחר כך שחטו את האם – בשר העובר כולו טהור. הסיבה היא שהאיבר נחתך והופרד ממנו בעודו חי, והעובר לא נטמא מהיד החתוכה, (שהיא אבר מן החי) כי בעל חיים לא מקבל טומאה בחייו.
- אבל אם שחטו קודם את האם, ורק אחר כך חתכו את היד שיצאה – לשיטת **רבי מאיר**, בשר העובר כולו טמא בטומאת "מגע נבלה" (מכיוון שהיד הייתה מחוברת בשעת השחיטה והשחיטה לא מטהרת אותה, לכן היד מטמאת בטומאת נבלה כאבר מן החי, ומטמאת את שאר העובר בנגיעה = 'מגע נבלה').

• **חכמים** חולקים ואומרים: שבשר העובר טמא רק בטומאת "מגע טריפה שחוטה" שזה טומאה דרבנן לקדשים בלבד. מכיוון שהשחיטה של האם מטהרת את היד שיצאה, מטומאת נבילה גמורה, למרות שהיא אסורה באכילה, כמו ששחיטה של בהמה טריפה מטהרת מטומאת נבילה, למרות שהיא אסורה באכילה.

- **רבי מאיר עונה לחכמים** במשנה, שהשחיטה מטהרת טריפה מפני שהיא חלק מגופה של הבהמה שנשחטה, אבל היא לא יכולה לטהר את איבר העובר, שהוא לא חלק מגופה של הבהמה אלא ישות נפרדת. והגמרא תביא בדף הבא את הויכוח המלא בין **רבי מאיר לחכמים**.

○ והמשנה **מבררת** מה המקור לכך שלהבדיל מבהמה טמאה, שחיטה כן מטהרת טרפה מטומאת נבלה:

הברייתא בתורת כהנים לומדת מפסוק שבהמה טמאה שנשחטה נחשבת נבלה ומטמאה. המשנה מגיעה למסקנה שיש הבדל בין בהמה טמאה לטרפה, שטרפה שייכת למין של בהמות ששחיטה באופן עקרוני מועילה בו לאכילה, אבל בבהמה טמאה אין אופציה כזו. ולכן גם נפל שנוולד לאחר שמונה חדשי הריון, כיוון שלא נשלם ההריון, הוא לא נחשב בר קיימא שיכול לחיות, ולכן לא נחשב בקר וצאן שמועילה בו שחיטה.

3. זאב שהיה טמא נגע בידית של כלי, האם יש מצב שהכלי לא נטמא?

"מגע בית הסתרים"

○ הגמרא **מקשה**: למה לשיטת **רבי מאיר** במשנה, בשר העובר נטמא מהיד שמחוברת אליו? הרי מקום החיבור שבין היד לגוף הוא מקום מכוסה שלא נראה לעין, ומקום כזה מוגדר כ"בית הסתרים", וטומאת בית הסתרים לא מטמאת! והגמרא מביאה מספר אפשרויות להסביר את זה?

○ הגמרא **מנסה** לומר ש**רבי מאיר** פוסק לפי שיטתו במסכת כלים שטומאת בית הסתרים כן מטמאת.

שם מדובר בבגד טמא בטומאה של מדרס הזב (מדרס הזב שהזב שוכב עליו הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים) בשיעור מינימום של 3 על 3 טפחים שראוי למדרס, ואז הבגד נחלק, החלקים לדעת **רבי מאיר** טהורים ולא נחשבים יותר כמדרס, אבל נשארים טמאים במגע מדרס הזב (בדרגת ראשון לטומאה שמטמא אוכלים ומשקים), כי החלק הזה נגע במדרס כשהחלקים היו מחוברים, ולמרות שמקום החיבור היה נסתר! מכאן הוכחה שטומאת בית הסתרים מטמאת לשיטת **רבי מאיר**.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

רבי יוסי חולק בברייתא ואומר שזה מגע בית הסתרים, ולכן אין כאן מגע מדרס. האופציה שהוא טמא זה רק אם הזב נגע בו ממש, למשל כשהזב דרך עליו יחף לפני שנחלק, הוא קיבל שתי טומאות גם מדרס, וגם מגע זב. ועכשיו שנחלק נשאר טמא רק במגע הזב, וזה נשאר טמא כל עוד הוא גדול מ 3X3 אצבעות.

עולא מסביר שגם לדעת **רבי יוסי** שפוטר בבגד שנחלק, הוא מודה: שכשחותכים חתיכה קטנה של 3 על 3 אצבעות מתוך בגד גדול שטמא במדרס – החיתוך לא קורה בבת אחת, ולכן עוד לפני שהחתיכה נפרדת, יש מגע של החתך שנפרד והוא גלוי ולא נחשב בית הסתרים, והבגד הגדול מעביר טומאה לחתיכה הנחתכת. ובאותו אופן, גם במשנתנו בשנייה שבה חותכים את היד מן העובר, היד מעבירה טומאה לשאר העובר וזה לא בית הסתרים.

ולכן לא חייבים לתרץ **שרבי מאיר** לשיטתו שטומאת בית הסתרים מטמאת, כי גם **רבי יוסי** מודה במקרה הזה שהעובר נטמא.

○ **רבינא** מציע הסבר אחר: בגד רגיל לא עומד להיחתך, ולכן מקום החיבור שלו נחשב בית הסתרים. אבל יד העובר שיצאה ועומדת להיחתך (מכיוון שהיא אסורה באכילה) מוגדרת כעומדת לחיתוך.

וכל דבר שעומד להיחתך, דינו כאילו הוא חתוך ומובדל. לכן מקום החיבור של היד לעובר לא נחשב בית הסתרים ומעביר טומאה לשאר העובר. והגמרא בתחילת הדף הבא מסבירה **שרבינא** סובר כשיטתו של **רבי מאיר** במשנה במסכת כלים לגבי ידיות הכלים.